

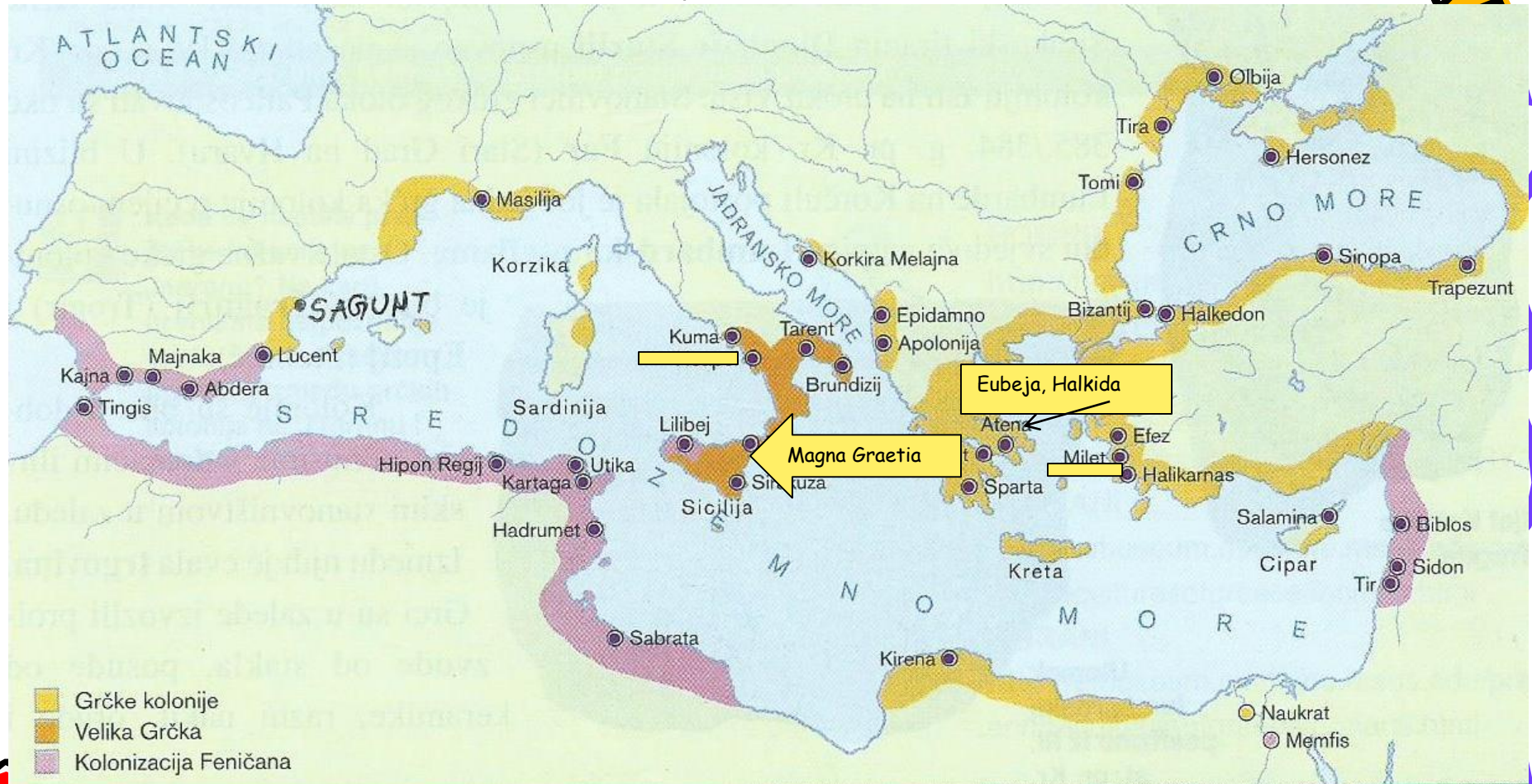
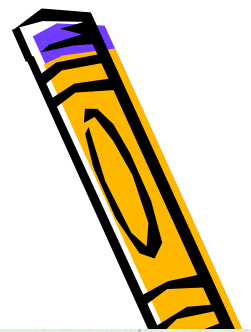
POVIJEST PISMA

Glinene pločice
Rajko Guščič, prof

Magna Graetia

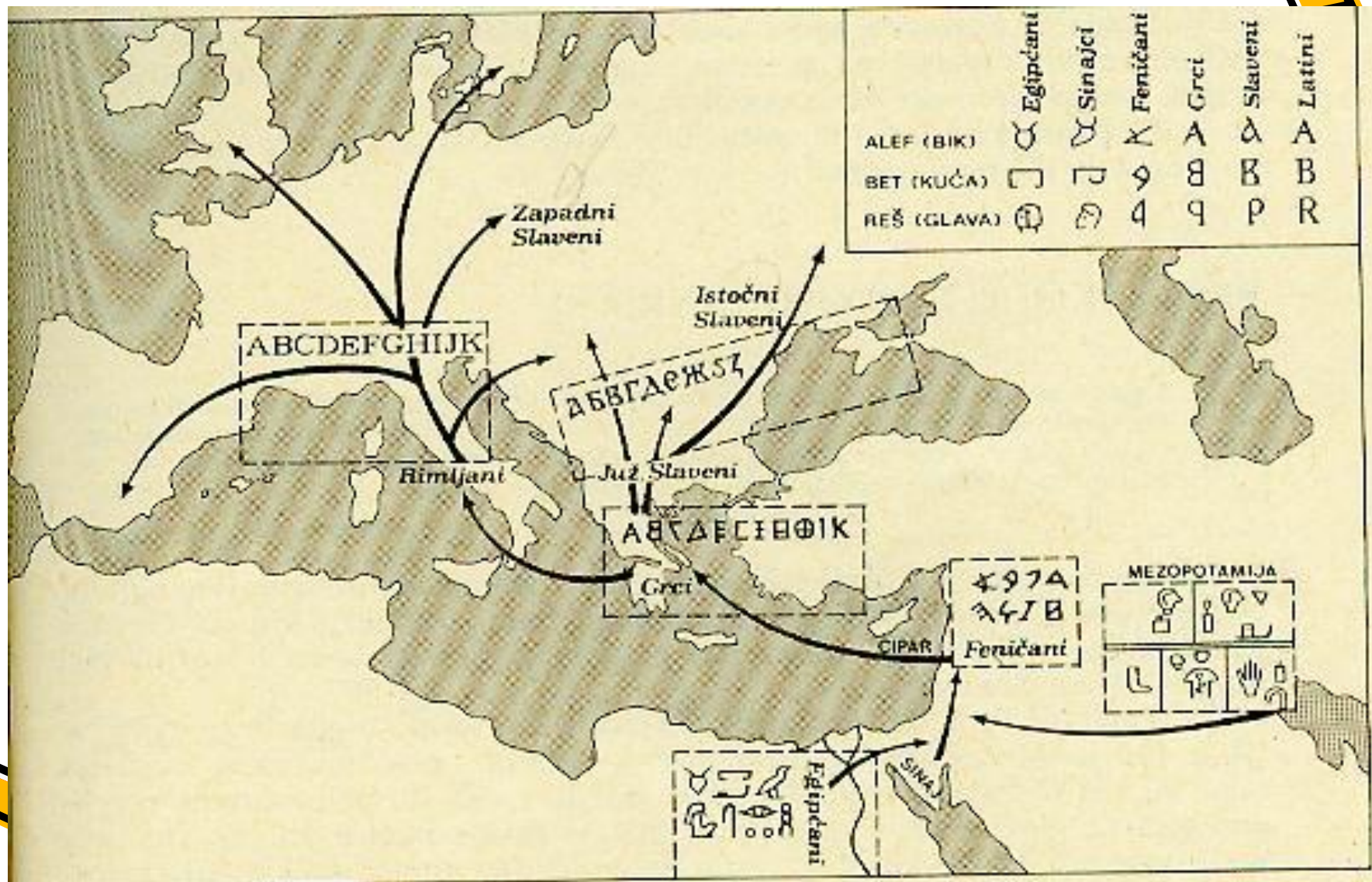
Istočni i zapadni alfabet

KARTA 14. Grčka i fenička kolonizacija Sredozemnog i Crnog mora

Smjer kretanja pisma

PISMO

MEZOPOTAMIJA

Naziv: **klinasto pismo**

Pismo

U 19. st. otkrili arheolozi
Paul Emile Botta iz Francuske
i Austen Henry Layard iz Velike Britanije

Dešifrirali: Friedrich Grotefend iz
Njemačke i Henry Creckwicke
Rawlinson iz Velike Britanije

Pojednostavljeno slikovno pismo
piktografsko (lat. pictus-slika, grč.
grafein-pismo)

klinasto pismo je slogovno pismo
(silabičko, grč. sillabe-slog)

ime dobilo **klinasto pismo**
jer su urezani znakovi nalik
na klin.

izumili Sumerani a
upotrebljavalo se do
2. st pr.Kr.

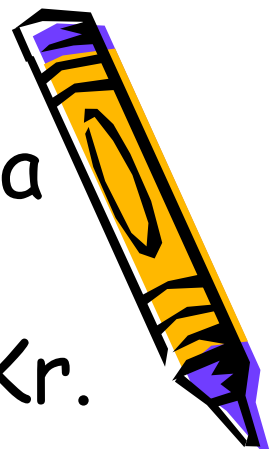
urezano u **glinenu**
pločicu

«Kuća tablica»= škola

«sinovi kuće tablica»= učenici

Način pisanja klinastog pisma i jedna
glinena pločica iz Jamdet Nasra u
Mezopotamiji stara oko 3000. g. pr. Kr.

Egipatsko pismo

- **Hijeroglifi** (grč. *hieros*-svet, *glifein*-dupsti urezati). Najstariji oblik pisma oko
- 3100. g. pr. Kr.- **sveto uklesano pismo**.
- **Hijeratsko pismo** (grč. *hieratikos*-svećenički). Bilježe se vjerski tekstovi i
- za pisanje književnosti, na **papirusu**.
- **Demotsko pismo** (grč. *demotikos*-narodni, pučki). Koristi pri pisanju pravnih,
- administrativnih i trgovačkih isprava.

papirus

glinene pločice

Pažljivo promotrite pisara koji piše na papirusu i pisara koji urezuje znakove na glinene pločice. Na temelju ta četiri primjera navedite četiri razloga zašto je uporaba papirusa značila veliki napredak u odnosu prema glinenim pločicama.

Egipatsko pismo

a

b

Svaki znak ima vlastito značenje, a značenje istog hijeroglifa mijenja se ako mu je dodan drugi znak. Evo nekoliko primjera:

a - ruka
b - dati
c - sin
d - kći

c

d

e

f

Hijeroglifi imaju također vrlo precizno značenje. Rijeka (e) bilježi se drugačije od stajaće vode poput jezera (f).

Kartuša je okvir u kome se pojavljuje ime nekog faraona. To je njegov "potpis".

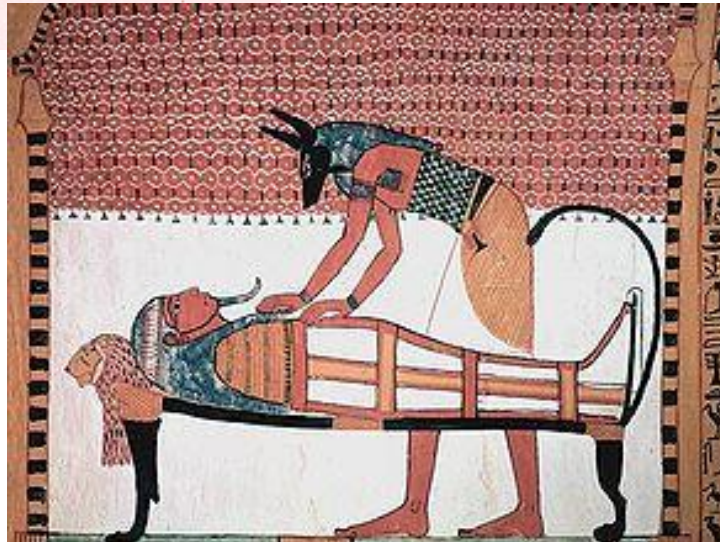
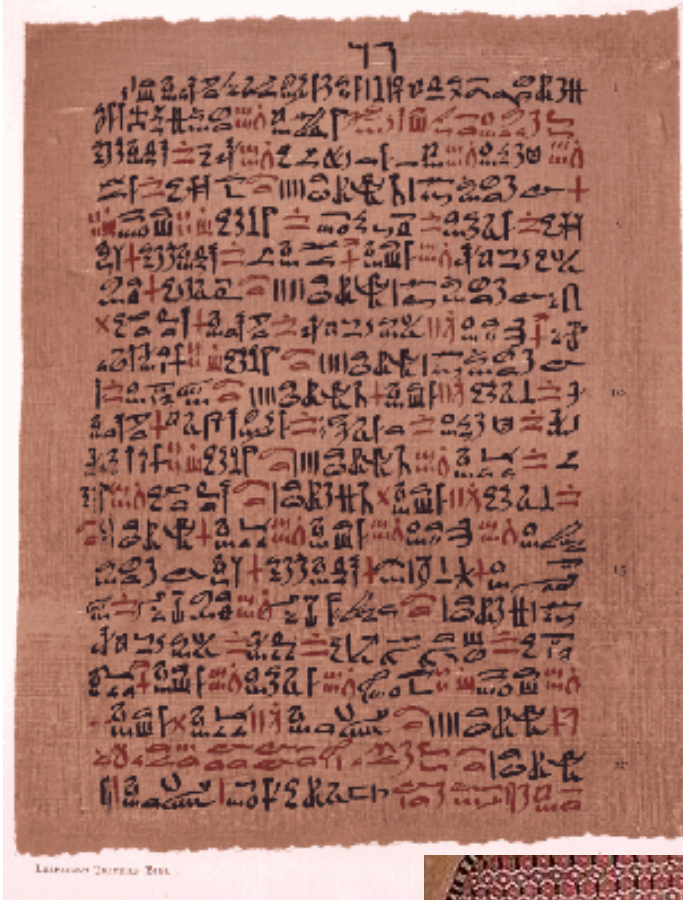
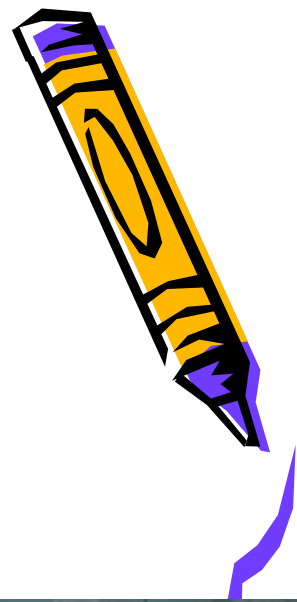

Hijeroglifi

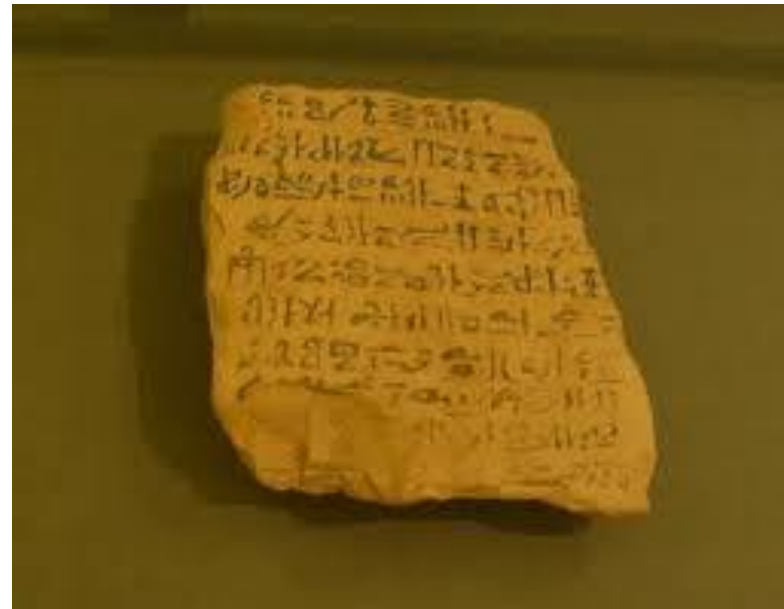
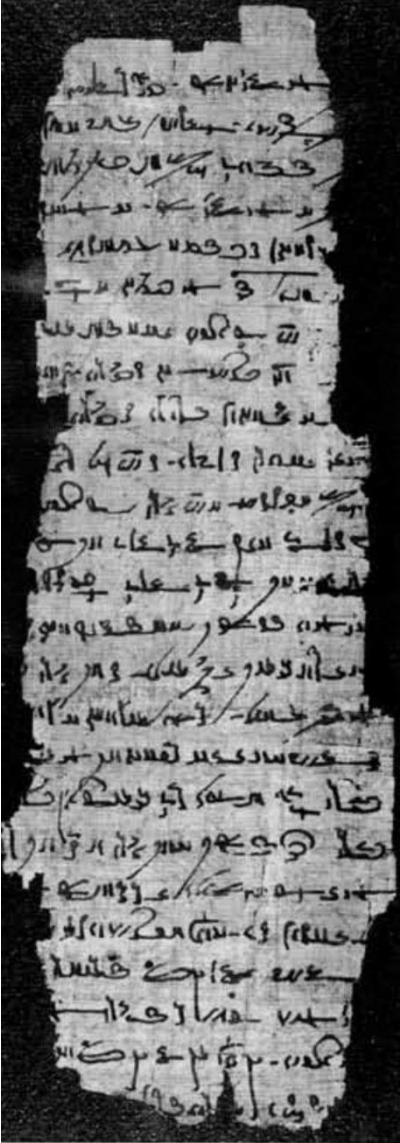

Hijeratsko

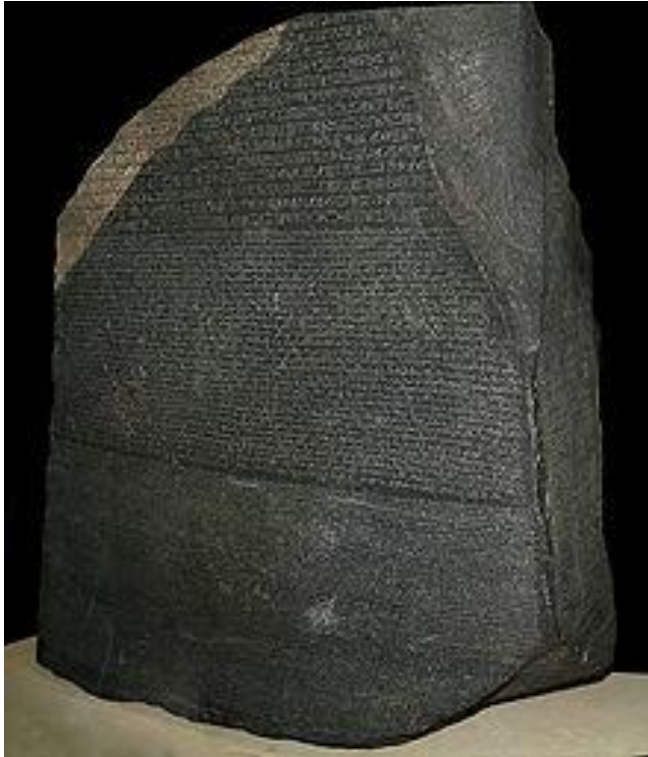
Demotsko

- I Egipćani su koristili glinene pločice!

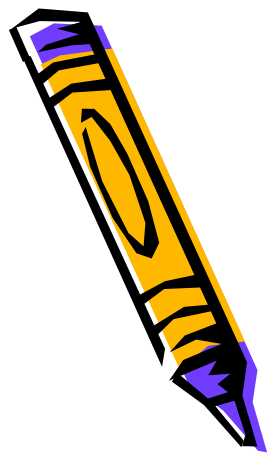

Kamena ploča iz Rosette

Hijeroglif je odgonetno
Francuz Jean François
Champollion 1822. g.
usporedbom hijeroglifskog,
demotskog i grčkog.

1.	Ⲁ	ALEPH
2.	ⲁ	BETH
3.	Ⲃ	GIRNEL
4.	Ⲅ	DALET
5.	ⲅ	HE
6.	Ⲇ	VAV
7.	Ⲉ	ZAYIN
8.	Ⲩ	HET
9.	Ⲑ	TET
10.	ⲑ	YOD
11.	ⲓ	KAPH
12.	Ⲕ	LAMED
13.	ⲕ	MEM
14.	Ⲏ	NUN
15.	ⲏ	SAMEKH
16.	Ⲑ	AYIN
17.	ⲑ	PE
18.	Ⲓ	SADE
19.	ⲓ	QUOPH
20.	Ⲕ	RESH
21.	ⲕ	SHIN
22.	ⲗ	TAV

A B G D E V N Z H I K P O X N Z P O X R R Q S T

A B G D E V N Z H I K P O X N Z P O X R R Q S T

Fenički alfabet

Ⲍ Z Zayin Weapon	ⲙ W Waw Hook	ⲛ H He Window	Ⲅ D Daleth Door	ⲅ G Gimel Camel	Ⲇ B Beth House	Ⲑ ' Aleph Ox
ⲕ N Nun Fish	Ⲕ M Mem Water	Ⲍ L Lamedh Ox-Goad	ⲓ K Kaph Palm of Hand	Ⲕ Y Yodh Hand	Ⲑ T Teth Unknown	Ⲩ H Heth Fence
Ⲑ T Taw Mark	ⲑ SH Shin Tooth	Ⲓ R Resh Head	ⲓ Q Qoph Monkey	Ⲕ S Sadhe Fishhook	ⲕ P Peh Mouth	ⲗ ' Ayin Eye
						ⲏ S Samekh Support

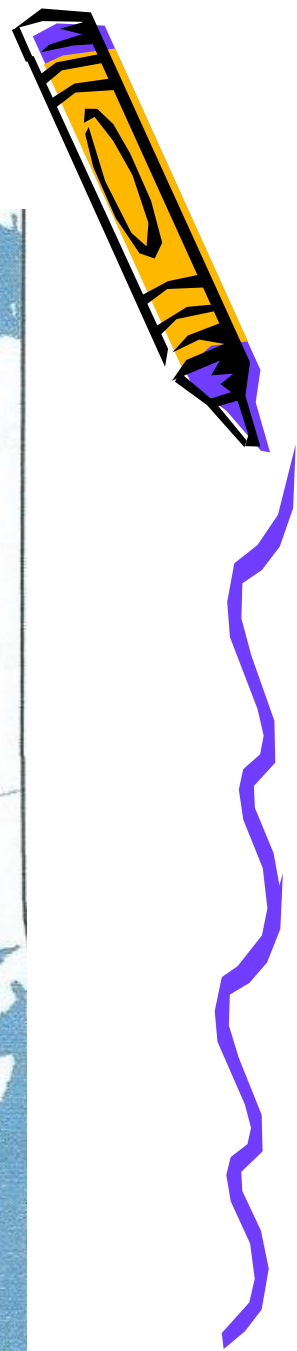
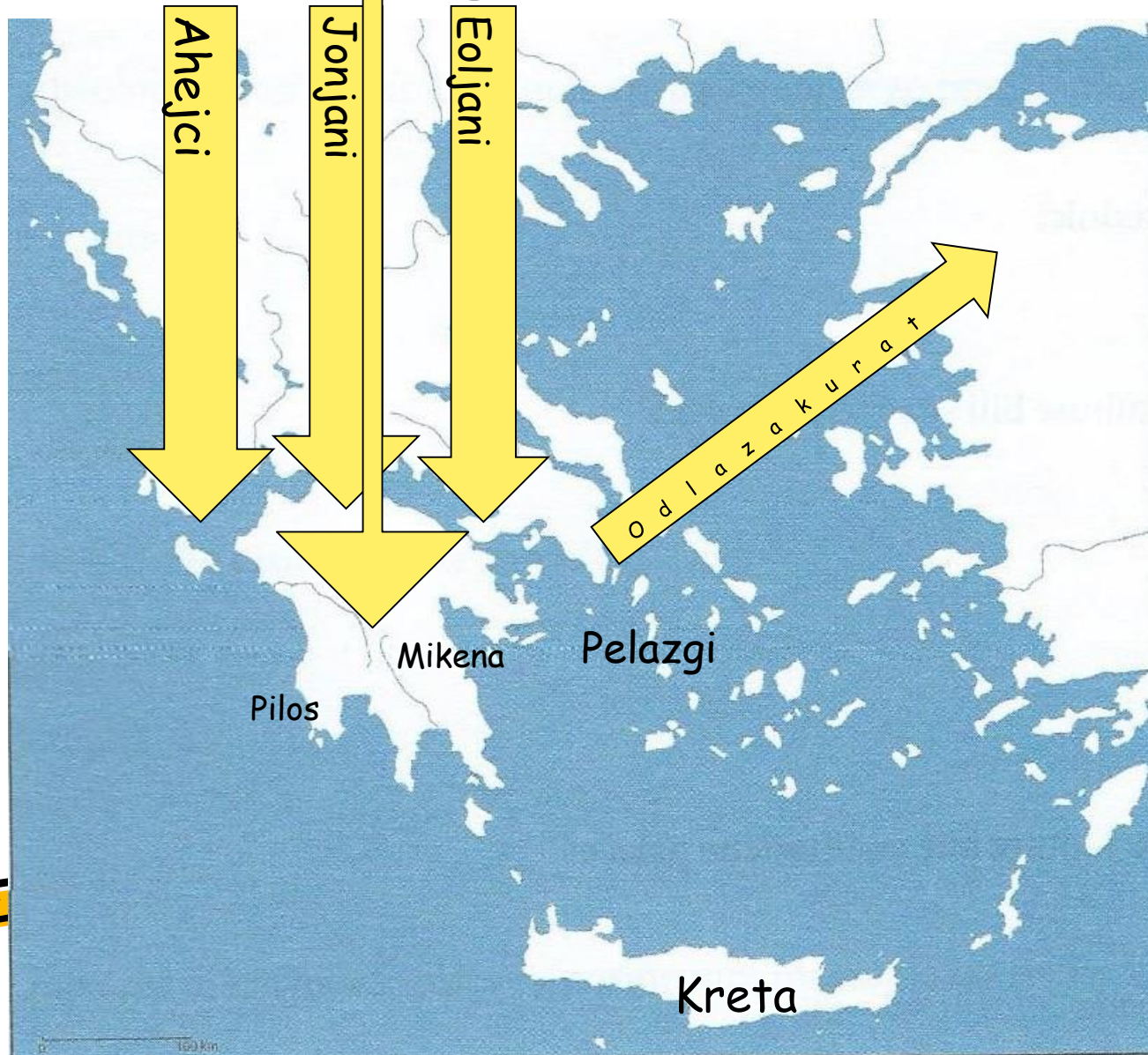
- Feničko pismo ima 22 slova (konsonanata).

Seoba na grčkom tlu

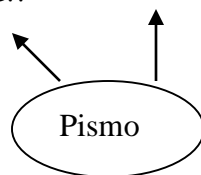
Dorani

Linearno A i B pismo prvo indoevropsko pismo

1. Tzv. Kretski hijeroglifi pisani na sunčanu Disku
iz Festa piktografskim **linearnim A** pismom
(slogovno pismo).

2. Od 15. st. pr.Kr. nastaje jedinstven
oblik pismo **linearno B**.

3. **Odgonetnuli su ga Britanci**
Michael Ventris i John Chadwick
(1952. g.)

Pločica iz **Pila** pisana **linearnim B** pismom.

Pisan grčkim jezikom što svjedoči da su Kretom
zavladali tuđinci.

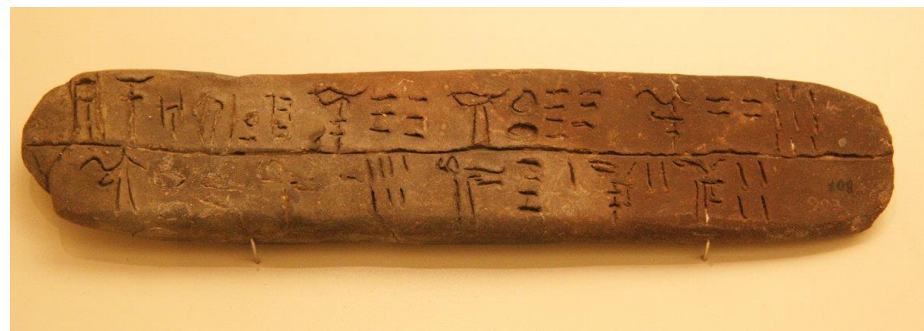
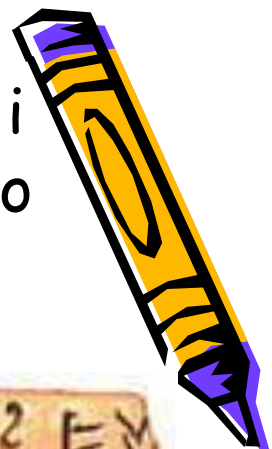

Linearno B pismo iz Pilosa

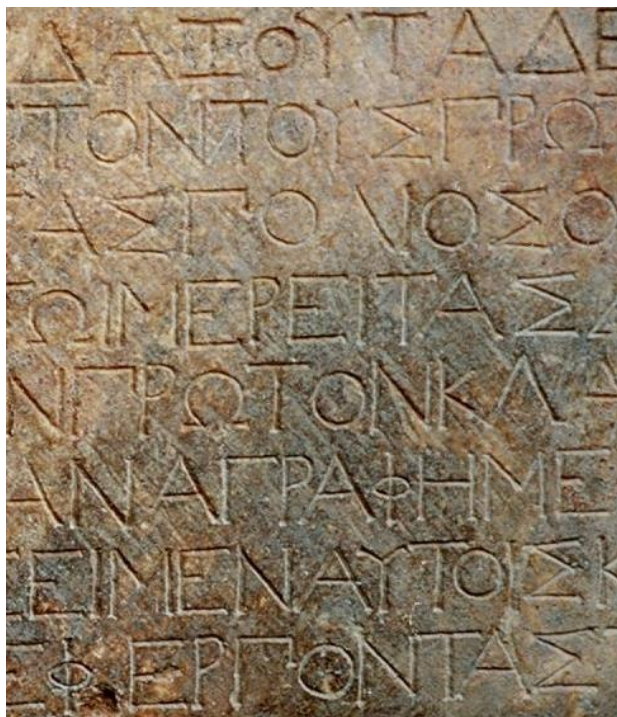
Glinene pločice i Linearno B pismo

Dolaskom **Dorana** Linearno B pismo nestaje sa svjetske pozornice u 12. st. pr. Kr.

Lumbardska psefizma

Ostrakon

»Grčki alfabet

U 9. st. pr. Kr. Grci prihvaćaju
feničko pismo (jedan znak, jedan glas).

»Prilagođavaju ga Grčkom jeziku i dodaju **vokale**.

»Grčki alfabet ima **24 slova**.

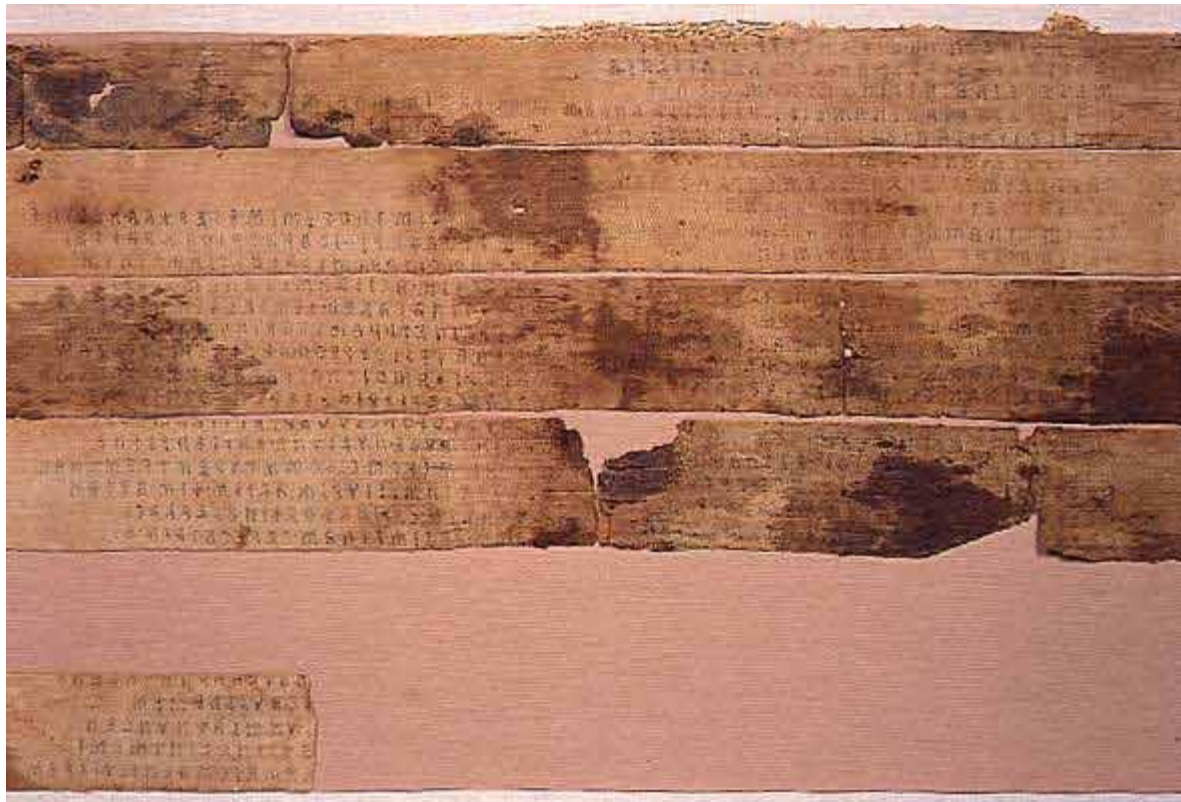
Α Alpha (al-fah)	Β Beta (bay-tah)	Γ Gamma (gam-ah)	Δ Delta (del-ta)	Ε Epsilon (ep-si-lon)	Ζ Zeta (zay-tah)
Η Eta (ay-tah)	Θ Theta (thay-tah)	Ι Iota (eye-o-tah)	Κ Kappa (cap-pah)	Λ Lambda (lamb-dah)	Μ Mu (mew)
Ν Nu (new)	Ξ Xi (zie)	Ο Omicron (om-e-cron)	Π Pi (pie)	Ρ Rho (roe)	Σ Sigma (sig-mah)
Τ Tau (taw)	Υ Upsilon (up-si-lon)	Φ Phi (fie)	Χ Chi (kie)	Ψ Psi (sigh)	Ω Omega (oh-may-gah)

Etrurski alfabet

1. Etrursko pismo nastalo je pod utjecajem grčkog alfabeta.
2. Etrurski jezik je još neodgonetnut.
3. Najduži etrurski natpis čuva se u Arheološkom muzeju u Zagrebu: naziva se *Liber linteus Zagabiensis-Zagrebačka lanena knjiga*.
4. Oko 900 natpisa nedešifrirano.
- Pismo

Latinski alfabet

↓
Rimljani nisu izumili svoj alfabet, nego su ga preuzeli od Etrušćana.

↓
Slovima su označavali zvukovi riječi.

↓
Tri su vrste pisma kod Rimljana:

←
a) Za službene i vjerske natpise rabila su se pomno ukrašena velika slova.

↓
b) Kod prepisivanja knjiga pisalo se također velikim tiskanim slovima.

↘
c) Ali, kada bi pisali bilješke na voštanim pločicama, pisali su brzo, malim tiskanim slovima, a slova bi bila povezana.

2. Koristili su ugladenu kožu životinja za pisanje pergamena (**membranae**, **chartae** **Pergamenae**), kojoj ime dolazi od grada Pergama, gdje se najviše izrađivao.

1. Pisali su najčešće na papirusu (**papyrus**) i na papiru (**charta**).

3. Na njima se pisalo ptičjim perom (**penna**) ili zašiljenom trskom (**calamus**).

4. Tinta (**atramentum**) se pravila od crnila sipe, gareži, smole i vinskog taloga.

6. Pisalo se tako da su se znakovi urezivali u vosak pisaljkom (**stilus**) od metala ili slonove kosti. Ona je na jednom kraju bila šiljata, a na drugom plosnata, tako da se plosnatim djelom pogrešno napisano slovo moglo izbrisati.

7. Rimljani su koristili i glinu za upisivanje riječi.

5. U običnom životu koristile su se za bilješke drvene pločice, koje su bile presvučene crnim voskom i imale povišen rub, a zvale su se

a) **tabula rasa**-prazna ploča

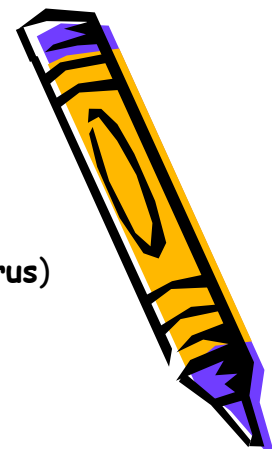
b) **tabulae ceratae**-tablica premazana voskom

Rimljani

Biljka papyrus

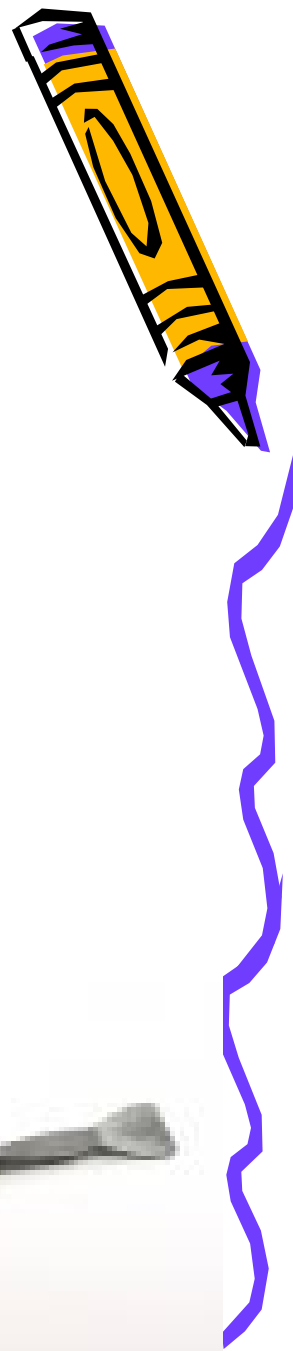

Calamus

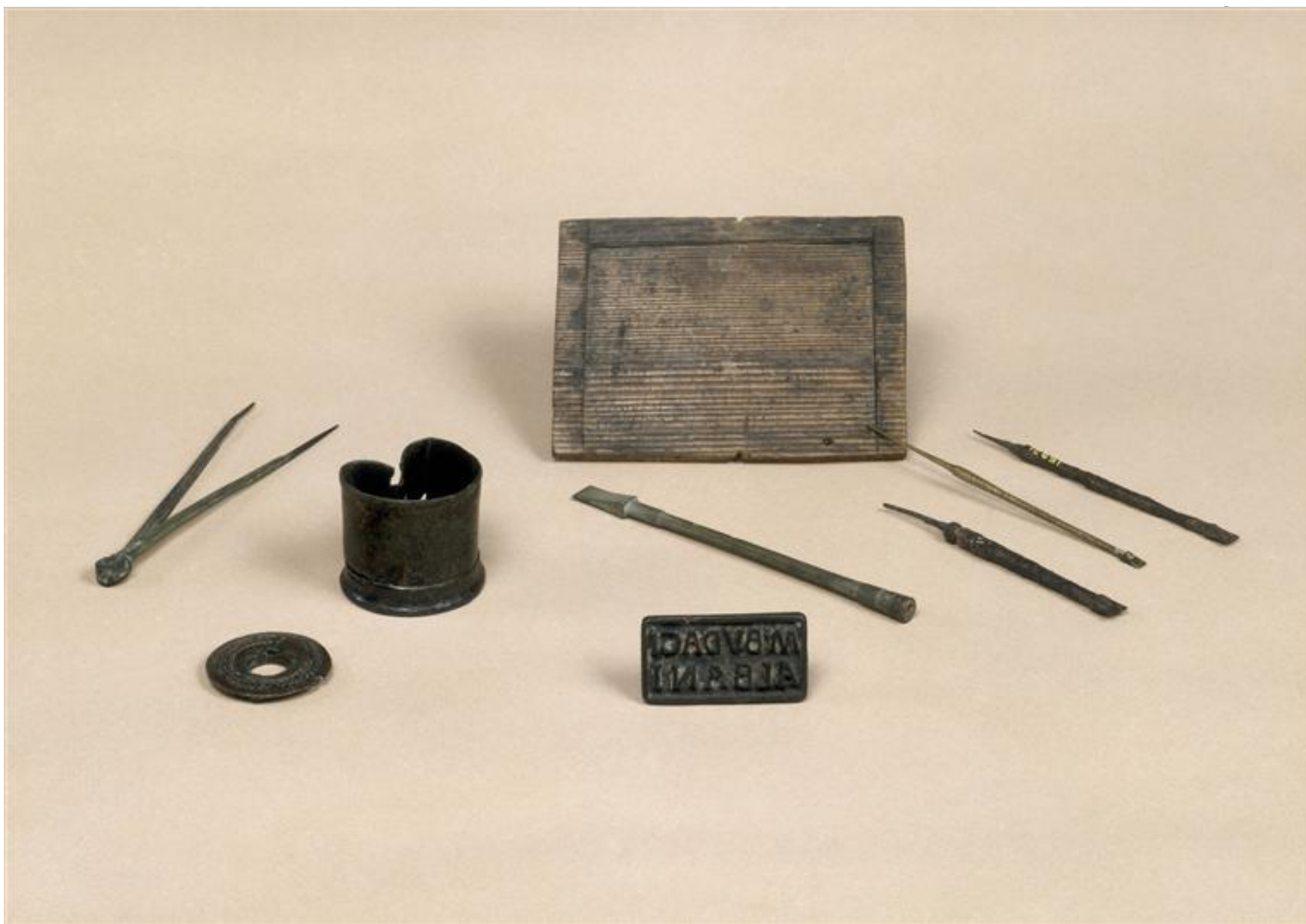

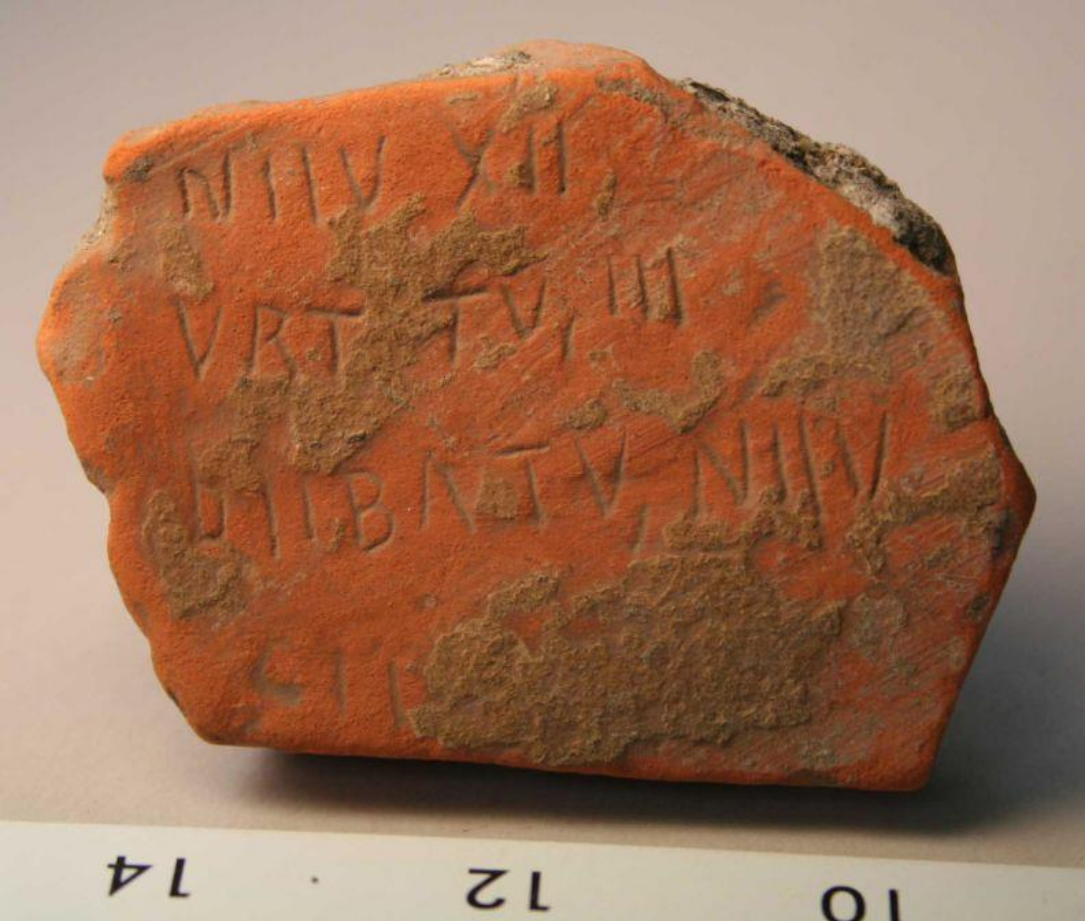
Tabulae ceratae et tabula rasa et stilus

Pribor za pisanje

Glinene rimske pločice
s natpisima i lijepi
primjeri stilusa.

2. Najveća knjižnica (bibliotheca) starine osnovao je Ptolomej Lagi u Aleksandriji. Ona je izgorijla, kad je izgorio grad, ali je Antonije Kleopatri za naknadu poklonio knjižnicu pergamenskih kraljeva.

3. U Rimu je knjižarstvo osnovao Atik, prijatelj Ciceronov, koji je dao robovima (**servi litterati**) da prepisuju govore Ciceronove.

4. Knjige su se umnožavale tako, da je više pisara u isti mah pisalo, što im se kazivalo u pero.

1. Zbirka knjiga bilo je u Grčkoj vrlo rano.

6. Kada se nekoliko karata zalijepilo jedna do druge, dobivala se podulja traka koja se omatala oko drvenog štapića (**umbilicus**) i zbog toga dobila naziv **volumen** (**volvere** - omatati).

Knjige
(Liber)

Volumen

5. U vrijeme carstva držalo se za fin običaj skupljanje knjiga. U vrijeme careva postojalo je i mnogo javnih knjižnica, u Rimu je bila najglasovitija knjižnica Trajanova (**bibliotheca Ulpia**)

Papyrus

